

Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Irodalomtudományi Doktori Iskola
Textológia és régi irodalom műhely

Doktori értekezés tézisei

Fejezetek a magyar politikai publicisztika

17. századi történetéből

Urbán Péter

Témavezető: Dr. Hargittay Emil DSc. egyetemi tanár

1. A kutatás előzményei

A dolgozat három tézist állít:

1. A *Tholdalaghy-levélgyűjtemény* a 19. század elején összeállított 17. századi diplomáciai levelek és követutasítások gyűjteménye, amely számos, eddig nyomtatásban meg nem jelent szöveget és ezek között több publicisztikai írást őrzött meg.

2. A *Nádori emlékirat* nem 19. századi munka, hanem Zrínyi Miklós alkotása, Vitnyédy István közreműködésével készült.

3. Az *Oktatás jó elmélkedésre* című irat nem lehet Zrínyi Miklós sajátkezű munkája.

A három tézis mindegyike önálló állítás, a második és harmadik annyiban függ össze, hogy a két irat szellemisége és részben stílusa kizárja, hogy ugyanaz legyen a szerzőjük, azonban az egyik minden valószínűség szerint Zrínyi Miklós munkája.

Legkorábban a *Nádori emlékirat* korabeliségének kérdésével foglalkozott a szerző, ezen irat eredetiségének kérdése indította el a politikai publicisztika, mint műfaj irányába.

Ehhez kapcsolódott később az *Oktatás jó elmélkedésre* stílusának és szerzőjének vizsgálata, mint összefüggő problémakör és hasonló, de a *Nádori emlékirattal* egymás szerzőségét kizáró iratok.

A *Tholdalaghy-levélgyűjtemény* iratanyaga ezekhez képest másként nővum, olyan ismeretlen iratokat is tartalmazó

gyűjtemény, amely újdonságot jelent a diplomáciai szövegek és a propaganda irodalom területén is. Az OSZK kéziratárában található ez a levélgyűjtemény.

A három tézishez kapcsolódott a politikai publicisztika műfaj elméleti alapvetéseinek számbavétele, valamint egy fontos szerző (vagy közvetítő) Vitnyédy István személyiségének vizsgálata.

A kutatás a magyar politikai publicisztika olyan írásaival foglalkozik, amelyek különböző problémákat vetnek fel.

A 17. században kibontakozó reprezentációs és propaganda irodalom kutatását a korabeli források alapján, a témához kapcsolódó, speciálisan a publicisztikával foglalkozó szakirodalom alapján, összehasonlító és elemző módszerekkel közelítette meg a dolgozat írója.

2. Követett módszertan

A három fő téma kutatási módszere eltér egymástól, mivel különböző, össze nem tartozó problémákat vetnek föl.

A *Tholdalaghy-levelgyűjtemény* kapcsán a filológiai megállapítások mellett a diplomáciai levelezés keretein belül megmutatkozó kisebb mennyiségben reprezentációs, jellemzőbben inkább propagandisztikus írások tulajdonságait vizsgálta a szerző, a gyűjteményben található legjellegzetesebb publicisztikai iratok elemzése révén.

Ezek az elemzések elsősorban a két hatalmi vitában résztvevő főúr (narrációs szempontból pedig főszereplő): I. Rákóczi György fejedelem és Bethlen István (Bethlen Gábor fejedelem öccse) tollából és környezetében született leveleket érintik.

Az elemzések elsősorban a korabeli propaganda módszerének vizsgálatára szorítkoznak.

A *Nádori emlékirat* esetében stilisztikai, nyelvtörténeti vizsgálattal és a Zrínyi-szótár segítségével kimutathatóvá vált, hogy a szövegben nem található semmilyen 19. századi szerzősége utaló jel. Korábban ugyanis felmerült, hogy ez a Zrínyi politikai nézeteinek, titkos elképzeléseinek fontos bizonyítékaként számon tartott írás nem korabeli, hanem későbbi eredetű, a történész Thaly Kálmán összeállítása, kompilációja, vagy saját műve.

Bizonyítható azonban, hogy Thaly a szöveg 1868-es megjelenetése évében nem ismerhette az 1891-ben napvilágra került Zrínyi-könyvtárat, így Vittorio Siri szerepéről sem tudott,

viszont az iratban betű szerinti leírása található a horvát bán könyvtárában meglévő három Siri kötetről.

Ezen kívül Vitnyédy István egyik jellegzetes kódneve megtalálható az iratban (Auersperg herceget *aranyborjú* névvel illet). Mindezek, a nyelvhasználat, stílus és a korabeli Zrínyi Miklós és II. Rákóczi György által írt levelekkel való szövegösszefüggések egyértelműsítik, hogy a szöveg a 17. században született.

Az *Oktatás jó elmélkedésre* című írásnál ismét stilisztikai, nyelvtörténeti elemzés igazolja, hogy a mű szóhasználata eltér Zrínyiétől. A horvát bán bizonyos szavakat egészen más módon vagy éppen más gyakorisággal használt, bizonyítható, hogy a szöveget nem ő írta. Más kérdés, hogy Zrínyi szellemi köréhez kapcsolódhat az irat, amely politikai éleslátásával, széles horizontjával kiemelkedik a korabeli magyar értekező próza köréből.

3. Új eredmények

A dolgozatban fontos szerepet kap a nyilvános tér működésének és összetételének vizsgálata. A magyarországi publicisztika nyugati társaihoz való viszonyát is röviden tárgyalja a mű. Rámutat, hogy a magyar nemesi publicisztikának közösségformáló szerepe volt, kéziratossága nem elmaradottság, hanem a kommunikáció velejárója. A publicisztika műfajának vizsgálatakor a szerző összegyűjtötte azokat a kijelentéseket, amelyeket eddig erről a műfajról tett a tudományos kutatás.

A dolgozat a *Tholdalaghy-levélgyűjtemény* című kiadatlan kéziratári szövegegyűjtést mutat be, a levél-összeállítást más, már megjelent forrásanyaggal ellenőrzi és szakirodalmi adatokkal is kiegészíti. A 123 levelet megőrző gyűjtemény anyagának jelentős része kiadatlan. Ezek közül elsősorban a nyilvános vitát előremozdító, a meggyőzést szolgáló és hatalmi legitimitást bizonyító iratok kerültek a középpontba. Ezek vázlatos elemzésével a korabeli propaganda működését illusztrálja a szerző.

Eredmény született a *Nádori emlékirat* kérdésében is, kimondható, hogy a mű nem Thaly Kálmán kompilációja, azt Zrínyi Miklós alkotta, Vitnyédy István közreműködésével. A szöveg a 17. században keletkezett, a vele kapcsolatos tudományos állítások továbbra is érvényesek.

Az *Oktatás jó elmélkedésre* című irat szerzőjének kérdésében kimondható, hogy az nem lehetett Zrínyi Miklós. További vizsgálat szükséges, hogy írójának személyét esetleg ki lehessen mutatni.

Vitnyédy István személyének bemutatásával igyekszik a szerző a magyar nemesi publicisztika fontos szereplőjére irányítani a figyelmet.

A soproni ügyvédnek, Zrínyi titkárának szerepét jellemzőbben inkább diplomáciai, mint adminisztratív feladatok ellátásában látja, a politikai életben betöltött szerepét pedig személyes súlyánál tekintve pozíciójánál fogva jóval jelentősebbnek, mint azt a köznemesről mostanáig rögződött kép sugallja.

4. Publikációs tevékenység

A tudományos munka megírásának, a politikai publicisztika témakörének feltárásakor a szerző publikációs munkát is végzett, így a *Nádori emlékiratról* már 2003-ban közzé tették *Szemponatok a Nádori emlékirat keletkezésének és szerzőségének kérdéséhez* című munkáját a Tudományos diákköri dolgozatok című kiadványban.

Később a Reneszánsz–Barokk Kutatócsoport gyulai konferenciáján 2005-ben adott elő a témában *A Nádori emlékirat és a Ráday-emlékirat (Oktatás jó elmélkedésre) szerzőségének kérdéséről*, ekkor már bővítve a dolgozat perspektíváját. (Ez a dolgozat 2006-ban internetes formában jelent meg).

Legutóbb a Fiatalok Konferenciája 2015-ös eseményén adott elő, *A politikai publicisztika műfaja és nyilvános tere a 17. században Vitnyédy István levelezése tükrében* címmel. Az előadás a *Szöveg, hordozó, közösség* című konferenciakötetben látott napvilágot 2016-ban. A szerző kutatása közben elsősorban a dolgozat egésszé és egységessé formálásán dolgozott, hogy az később nyomtatásban is megjelenhessen.